

Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse
Center for Sundhed og Psykiatri

Att. Susanne Beck Petersen

E-mails til sbpe@sum.dk

STRANDGADE 56
DK-1401 KØBENHAVN K
TEL. +45 32 69 88 88
FAX +45 32 69 88 00
CENTER@HUMANRIGHTS.DK
WWW.MENNESKERET.DK
WWW.HUMANRIGHTS.DK

DATO 05.02.2010

J.NR. 540.10/22435

Høring over Forslag til Lov om Ændring af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien, jf. lovbekendtgørelse nr. 1111 af 1. november 2006 (tvungen opfølgning efter udskrivning)

Baggrund og hovedtrækkene i lovforslaget

Institut for Menneskerettigheder har den 16. december 2009 modtaget udkast til Lov om Ændring af lov om anvendelse af tvang i psykiatrien, jf. lovbekendtgørelse nr. 1111 af 1. november 2006 (tvungen opfølgning efter udskrivning) med anmodning om eventuelle bemærkninger.

Patienter i psykotisk tilstand med alvorlige langvarige psykotiske lidelser som f.eks. svær skizofreni udgør et mindretal af patienter, og det er denne gruppe, forslaget om tvungen opfølgning efter udskrivning er møntet på, idet det, ifølge forslaget, ikke altid er muligt at fastholde denne gruppe i den nødvendige medicinske behandling med deraf følgende risiko for tilbagefald. Det antages i forslaget, at tvungen opfølgning vil medføre, at patienten i højere grad vil opleve et stabilt behandlingsforløb og derved opnå større mulighed for en bedre livskvalitet. Det er med andre ord hensynet til patienten, der begrunder fravigelse af selvbestemmelsesretten for at forebygge mere alvorlige tvangsindgreb, herunder især tvangsindlæggelse og tvangsfiksering. Jf. forslaget beror det på et lægefagligt skøn, om tvangsmedicineringen bør ske under indlæggelse eller ambulantly.

Det fremgår blandt andet af lovforslagets § 13 d, at overlægen kan træffe beslutning om tvungen opfølgning efter udskrivning, hvis der på baggrund af den aktuelle indlæggelse findes at være begrundet formodning og nærliggende risiko for, at patienten efter udskrivning vil ophøre med at følge behandlingen. Derudover opstilles en række yderligere kriterier for tvungen opfølgning efter udskrivning i lovforslagets § 13 d, stk. 1 nr. 1 – 4.

Det fremgår endvidere af forslaget stk. 3, at kun såfremt overlægens pålæg ikke efterkommes kan patienten afhentes af politiet, og at sundhedspersonale skal være til stede ved afhentningen. Jf. stk. 5 kan en beslutning om tvungen opfølgning være gældende indtil 3 måneder og forlænges 3 måneder af gangen, dog maksimalt 12 måneder efter udskrivning.

Menneskeretlig vurdering

Instituttet finder det positivt, at det er regeringens målsætning, at tvang i psykiatrien nedbringes, og at det er lovforslagets formål at forebygge og reducere antallet af gentagne tvangsindlæggelser. Ligeledes finder instituttet det centralt, at al behandling af psykiatriske patienter sker med værdighed, omsorg og respekt. Instituttet finder dog, at patientens selvbestemmelsesret (retten til personlig autonomi) og frihed (fra tvang) er udgangspunktet og i højere grad bør fremhæves i bemærkninger og lovtæst.

Handicapkonventionens artikel 1 angiver, at personer med handicap omfatter personer, der har en langvarig fysisk, psykisk, intellektuel eller sensorisk funktionsnedsættelse, som i samspil med forskellige barrierer kan hindre dem i fuldt og effektivt at deltage i samfundslivet på lige fod med andre.¹

Idet forslaget er rettet mod patienter i psykotisk tilstand med alvorlige langvarige psykotiske lidelser, finder instituttet at denne kategori af patienter er omfattet af handicapkonventionens bestemmelser. Artikel 17 i konventionen omhandler beskyttelse af den personlige integritet og angiver at "Enhver person med handicap har ret til respekt for sin fysiske og psykiske integritet på lige fod med andre."

Instituttet er af den opfattelse, at tvangsmæssige lægelig behandling ligeledes udgør et indgreb i retten til privatliv og individets ret til selvbestemmelse som beskyttet efter EMRK artikel 8 og EMDs praksis (se eksempelvis ECtHR Storck mod Tyskland, dom af 16.06.05 §§ 143-144, om tvangsmæssig medicinsk behandling af klageren, der var frihedsberøvet på en psykiatrisk institution.) Instituttet noterer, at forslaget i sin udformning rettes mod en gruppe, der *endnu ikke er ophørt* med at følge behandlingen. Instituttet vurderer, at det forhold, at indgrebet har karakter af at være forebyggende, har indvirkning i skærpende retning på, hvorvidt indgrebet kan antages at være nødvendigt

¹ FN's internationale handicapkonvention blev vedtaget af FN's generalforsamling den 13. december 2006. Regeringen har i 2009 ratificeret konventionen, og den trådte i kraft i Danmark den 23. august 2009.

og proportionelt jf. EMRK artikel 8, stk. 2. Instituttet noterer dog, at kriterierne i forslaget § 13 d, stk. 1 nr. 1 – 4, må anses at tilgodese dette hensyn i et vist omfang.

Instituttet er enig i, at tvang er et voldsomt indgreb i det enkelte menneskes selvbestemmelse, men at tvang under visse og meget klart definerede snævre rammer kan begrundes i omsorg over for patienten. Et indgreb skal dog kun bruges som en absolut undtagelse til hovedreglen om frivillig psykiatrisk behandling (Psykiatrilovens § 4 om mindstemiddelprincippet, hensyn, skånsomhed og proportionalitet). Instituttet noterer ligeledes bemærkningernes henvisning til det grundlæggende princip i dansk ret, at behandling ikke må indledes eller fortsættes uden patientens informerede samtykke, men at Psykiatriloven er en undtagelse fra denne tilgang.

Det fremgår af bemærkningerne til forslaget (psykiatriloven § 13 d og § 13 e), at en række kriterier alle skal være opfyldt, før tvungen opfølgning kan bringes i anvendelse (§ 13 d, stk. 1). Instituttet noterer, at det fremgår af forslaget, at den psykiatriske afdeling forud for kontakten med politiet skal have gjort sig rimelige bestræbelser på at komme i kontakt med patienten for på den måde at sikre, at patientens manglende fremmøde ikke skyldes for eksempel forglemmelse eller forhindring (for eksempel pr. telefon). Efter instituttets vurdering bør det præciseres i bemærkningerne, at forsøg på personlig kontakt skal prioriteres. Et forsøg på en telefonsamtale findes ikke at være tilstrækkeligt.

Retssikkerhedsmæssige garantier, der udløses af overlægens beslutning om, at der skal anvendes tvungen opfølgning, omfatter blandt andet, at patienten får beskikket en patientrådgiver, og at der kan klages over indgrebet til det psykiatriske patientklagenævn ved statsforvaltningen, hvis afgørelse kan indbringes for retten. Instituttet noterer, at en klage til det psykiatriske patientklagenævn har opsættende virkning, hvorimod dette ikke er tilfældet, hvis afgørelsen indbringes for retten. Instituttet anser dog de retssikkerhedsmæssige garantier for tilstrækkelige.

Af lovforslaget § 20, stk. 1 fremgår det, at oplysning om tvang, der uafbrudt varer i mere end 24 timer, skal tilføres afdelingens tvangsprotokol med indgrebets nærmere indhold og begrundelse. Instituttet finder, at også indgreb af kortere tidsmæssig udstrækning bør føres til protokols.

Endeligt noterer Instituttet sig, at Danmark endnu ikke har undertegnet tillægsprotokollen om klageadgang for enkeltpersoner. Instituttet anbefaler, at Danmark også underskriver og ratificerer tillægsprotokollen, fordi det vil være med til at sikre en effektiv gennem-

førelse af konventionen. Herved viser staten reel vilje til at leve op til konventionens forpligtelser. Selvom tillægsprotokollen ikke ratificeres, vurderer Komitéen løbende, om Danmark overholder sine forpligtelser i konventionen på baggrund af de afgivne beretninger, jf. artikel 35.²

Instituttet skal beklage den sene besvarelse.

Der henvises til Sagsnr.: 0904317 og Dok nr.: 143706

Med venlig hilsen

Jonas Christoffersen
Direktør

² Som angivet i Instituttets høringssvar *Bemærkninger vedrørende forudsætninger for og konsekvenser af ratifikation af FN's konvention om rettigheder for personer med handicap af 18. oktober 2008.*